

Значним внеском у розвиток сучасного екскурсознавства стала розроблена в середині 90-х років під егідою Державного комітету України по туризму та Міністерства освіти і науки групою провідних науковців і практиків екскурсійної справи Національна система туристсько- екскурсійних маршрутів України «Намисто Славутича». Додає оптимізму той факт, що інтерес населення до вітчизняної історії, історико-культурної спадщини все більше зростає. Великою популярністю, насамперед серед молоді, користуються екскурсійні маршрути: «Трипільські поселення України», «Грецькі колонії північного Причорномор'я», «Скіфський похід Дарія», «Змієві вали», «Із варяг у греки», «По місцях походу Ігоря Станіславовича на половців», «Козацькі Січі», «Вільності Війська Запорозького», «Гомоніла Україна», «Форти й замки України», «Монастирі України», «Гетьманські столиці», «Чумацькими шляхами», «Коліївщина». До цього слід додати спеціалізовані виробничі, наукові, культурологічні, екологічні, спортивні маршрути по різних регіонах країни».

Підсумовуючи наукове осмислення екскурсології можна сказати, що вона має добрі перспективи у нашому місті на майбутнє і вже сьогодні. Дана наука представляє галузь теоретичних знань, вивчаючих проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей, практичних методів підготовки екскурсій, техніки їх проведення, підготовки екскурсоводів.

Дійсно, нам потрібно більше кваліфікованих екскурсоводів, для проведення та розробки екскурсійних, тематичних маршрутів по Тернополю та його околицях. Адже ця справа практично стоїть на місці, та не розвивається належними їй темпами. І звісно є певна можливість того, що допитливе око туриста може багато чого не побачити, через ганебний та занедбаний стан багатьох колись красивих та цікавих об'єктів нашого міста. Але прикро становиться від того, що більші втрати понесемо саме ми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму: Туроперейтинг. - К., 2004.
2. Дем'янчук Г.С., Дем'янчук Б.Г., Дем'янчук А.Г. Українське краєзнавство: сторінки історії - К., 2006.
3. Зінченко В.А. Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки. - 2010. – Випуск 8. - С.211-223.
4. Національна система туристсько-екскурсійних маршрутів «Намисто Славутича». - К., 1997.
5. Пазенок В.С. Філософські нариси туризму. - К., 2005.

*Глинський О.
Науковий керівник – доц. Кузишин А. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ В ОБЛАСТЯХ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ ЗА ПЕРІОД 2002-2012 РР.

В Україні останнім часом дедалі більшої популярності набувають електоральні дослідження. Це пов'язано, перш за все, з динамікою політичного життя країни та боротьбою за владу великої кількості кандидатів з різноманітними виборчими програмами.

Закономірно, що населення різних регіонів країни демонструє неоднаковий рівень підтримки учасникам виборчих перегонів. Це закономірне електоральне явище для будь-якої демократичної країни, а тим більше для України – однієї з найбільших за територією країн Європи.

Такі розбіжності викликані групою чинників, які відіграють на певній території вирішальну роль стосовно підтримки політичної партії чи кандидата на президентський пост (особливості історичного розвитку, національно, мовного, конфесійного складу населення, вікової структури, рівня економічного розвитку тощо).

Більшість публікацій з електоральної географії присвячені дослідженню особливостей регіональної диференціації електорату країни виходячи з даних позицій, і мають, радше, вигляд загальнонаукової констатації факту як такого і намагаються його пояснити [2].

Публікації з даної теми періодично появляються після відповідних виборчих циклів. Незважаючи на це, варто відмітити, що учені-фахівці з суспільної географії доволі небагато робіт присвячують питанням електорально-географічної проблематики, а тема електорально-географічної поляризації є взагалі вкрай слабо вивченою, хоча вивчення даного питання має набути в наш час значної актуальності. В даній царині варто відзначити дослідження київського науковця Шишацького В. Б., який зокрема розглядав електорально-географічну поляризацію в Україні з позицій чинника регіональної дестабілізації держави.

На сьогоднішній день науковцями практично не робилося спроби оцінити ступінь електоральної поляризації в країні в цілому, а також окремих її регіонів.

Актуальність дослідження даної теми особливо посилюється в наш час, коли ми спостерігаємо значну електорально-географічну поляризацію регіонів України. Важливим завданням суспільства виступає представлення консолідуючих сил, які повинні знизити рівень протидії електоральних поглядів населення східних та західних регіонів країни.

Мета статті – дати оцінку електорально-географічної поляризації областей Подільського регіону, розрахувати показники їх поляризації, а також проаналізувати результати та оцінити величину й динаміку поляризації.

Якщо перенести термін «поляризація» в предметну область електоральної географії, то можна сформулювати наступне визначення: електорально-географічна поляризація - складний процес,

пов'язаний з такою зміною територіальної і компонентної структури електоральних явищ, за якої їх відмінність між окремими ділянками наростає. Результатом тривалого розвитку електорально-географічної поляризації є розвиток електорально-географічних полюсів – доволі стабільних у часі і просторі ділянок, між якими формується максимальна відмінність електоральної структури [3 с. 28].

Для розрахунку показника поляризації (P) в областях Подільського регіону можна скористатися наступною формулою:

$$P_{\text{заг.}} = \frac{\sum_{i=1}^n |E_i - \bar{E}|}{t}$$

де $P_{\text{заг.}}$ - показник поляризації окремо взятої області; E_i - результат i -ї партії (блоку, кандидата) в даній області; $\bar{E}$ - результат i -ї партії (блоку, кандидата) в середньому по країні; n - кількість партій (блоків, кандидатів), які аналізуються; t - кількість часових відтинків [3 с. 28].

Для розрахунку показників електорально-географічної поляризації в областях Подільського регіону було взято за основу наведену вище формулу, а також результати виборчих перегонів за період з 2002 р. до 2012 р. До уваги взято лише статистично значущі результати партій (блоків, кандидатів), які набрали на виборах не менше 3% голосів (в середньому по країні). При аналізі результатів президентських виборів враховувались лише результати I-го туру, коли у виборців є значно більша альтернативність виборів.

Результати виконаних розрахунків наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Розрахунки показників електорально-географічної поляризації в областях Подільського регіону за період 2002-2012 рр.

Область	P_{2002}	P_{2004}	P_{2006}	P_{2007}	P_{2010}	P_{2012}	$P_{\text{сер.}}$
Тернопільська	16.1	22.4	13.6	13.6	9.9	13.9	16.1
Вінницька	7.4	12.8	10.0	7.8	5.0	7.9	8.5
Хмельницька	5.0	9.6	8.7	7.8	4.6	6.3	7.0
$P_{\text{заг.}}$	9.5	14.9	10.8	9.7	6.5	9.4	10.5

Аналіз динаміки електорально-географічної поляризації засвідчує зростання цього показника в Подільському регіоні та його областях зокрема в період з 2002 р. по 2006 р. Ця тенденція проявлялася ще з середини 90-х рр., в чому можна переконаватися з досліджень цього періоду Шишацького В.

Згідно з наведеними результатами, особливо значне загальне зростання поляризації зафіксоване в період з 2002 до 2004р., що пов'язано із вкрай напруженою передвиборчою боротьбою двох кандидатів у президенти, які представляли два протилежні «полюси» [3]. Найвищими показниками поляризації відзначалася Тернопільська область, в якій домінували партії правочентристського і правого спрямування. Формування такого «полюсу» пов'язане із тривалим розвитком даної території поза межами Російської імперії та СРСР, однорідним національним складом населення, високою національною свідомістю.

В подальшому спостерігався процес зниження показників електорально-географічної поляризації в регіоні, які досягли найменших значень під час президентських виборів 2010 р. Тоді різниця показників найбільш поляризованої Тернопільської області (9.9) і найменш поляризованої Хмельницької області (4.6) становила 5.3 одиниці, тоді як в 2004 р. дана різниця становила 12.8 одиниці. Індекс поляризації Тернопільщини тоді склав 22.4 – найвищий показник в країні, а Хмельниччини – 9.6. Отже, можна засвідчити, що електорально-географічна поляризація даного регіону знизилась більше ніж удвічі.

Що стосується Вінницької області, то вона демонструвала загальні тенденції зміни показників електорально-географічної поляризації, які притаманні Подільському регіону цілому. Проте варто відзначити той факт, що дана область завжди демонструвала вищі показники поляризації, ніж Хмельницька область (окрім 2007 р., коли цей показник в обох областях зрівнявся). Такі високі показники нехарактерні для жодної області Центральної України.

Парламентські вибори 2012 р. знову засвідчили зростання електорально-географічної поляризації в областях регіону, тому можна говорити про те, що процес консолідації регіону зокрема і країни цілому через призму електоральних уподобань населення відбувається досить повільно. Отже, це свідчить про те, що зараз на політичній арені відсутні сили, здатні своєю ідеологією об'єднати не тільки країну загалом, а й окремі її регіони. Виходячи зі складної суспільно-політичної ситуації сьогодення, актуальною постає проблема вибудови політиками і державними діячами загальнонаціональної ідеї, чого не було зроблено за 23 роки незалежного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний веб-сайт Центральної виборчої комісії України. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua>.
2. Черкашин К. Електоральна диференціація території України // Політичний менеджмент, 2008. - № 1. – с. 23-28.
3. Шишацький В. Електорально-географічна поляризація в Україні як чинник регіональної дестабілізації держави / В. Шишацький // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Географія / відп. ред. Я. Б. Олійник. – К., 2006. – Вип. 53. – с. 27-30.